

Conqueridor.

Sembla que aquesta documentació obligui a revisar la possibilitat d'un origen cèltic insular, tot i que Thurneysen, VHenry i McBain coincideixen a creure que el bretó *dag(er)* 'punyal' i el gaelic i iri. mod. *dag* 'pistola' eren mots importats: el significat d'aquest darrer sembla que no ens hagi de fer dubtar gaire, car *dag* apareix ja amb aquest significat en l'anglès d'Escòcia en el S. XVI (Onions) i ja hem vist que és precisament a Escòcia on *dagger* 'daga' apareix primer, c. 1200: hi havia hagut temps, doncs, perquè d'aquest s'extragués *dag* amb una modificació de sentit gràcies al desenvolupament de les armes de foc: la pistola apuntava a ferir el cor en forma comparable a la daga.

No és estrany, doncs, que alguns germanistes (veg. les ed. Mitzka i Götze del dicc. de Kluge) s'inclinin a admetre manlleu del cèltic per part d'algunes llengües germàniques. Però la -g- conservada en aquestes llengües cèltiques no ens permet abrigar gaires esperances que s'acabi per admetre un origen cèltic. És veritat que el sentit del mot no és massa allunyat del de l'iri. mj. *daig* 'foc' i iri. mod. *doigh* 'dolor', de l'arrel indoeuropea **dʰiegʷh₂-* 'cremar encenent' (Pedersen, VglGKeltSpr. I, 108; Pok., IEW, 240-241), però si de cas hauria de ser que de l'antic cèltic insular, transformant-se el sentit, hagués passat a dialectes germànics insulars, i d'aquests tornat al cèltic modern i passat al romànic i a les llengües de l'Europa central. Transmissió que, topant amb dificultats tan grans, fa trontollar la versemblança de tot.

Que no és un mot de substrat sinó una paraula viatgera, de tota manera és clar, entre altres raons per l'aparició tardana i quasi coetània, però amb variants, en tants països allunyats entre ells. Notem també l'antidòmia que suposa el fet que els testimonis occidentals més antics es trobin a la Gran Bretanya, i els alemanys més antics a l'Est d'Alemanya.

Pel mateix fet de ser mot viatger, fóra imaginable que vingui en última instància d'una llengua irànica (Caucas? Alans del Sud de Rússia?), com a alteració del persa *tēγ* 'espasa, punta', que ja remunta fins a l'Àvesta (*taēya-* 'tallant, fil d'un arma', 'agut').¹ La forta aportació irànica al vocabulari militar del llatí vulgar de les legions romanes, justificaria històricament aquesta hipòtesi, veg. TIRAR, CARCAIX, GUALDRAPA, VANOVA, fr. *frapper, guêtres*, i la meua conferència publicada en *Els Marges*, 1979. Vulgar entre les tropes carolíngies, hauria estat difós per les campanyes saxones i les dels normands.

Caldria llavors que el canvi de *t-* en *d-* es degués a influència del tipus al. *degen* 'combatent, heroi', i restarien altres dificultats fonètiques, que potser no tenim dret a posar en un compte ignorat de dialectes nord-irànics; i també observem que la *d-* de *degen* només és pròpia del neerlandès i l'alt-alemany, estranya a les altres llengües germàniques (que tenen *thegen*, fins i tot l'a-al. ant.). Solament el caràcter viatger que hem d'admetre per al mot pot legitimar, doncs, que ens deturem en aquesta hipòtesi, però reconeguem que fins amb les anomalies que poden pre-

sentar els mots viatgers, resten una sèrie d'inversemblances, que no seran fàcils d'eliminar.

DERIV.: *Daguer* [1485; 1542, DAG.]. *Dagueria*. *Daguet* [1430, DAG.]. *Daguejar*. *Dagar-se* men. 'enriar-se d'impaciència' (Moll, MiscAlcover; AlCM).

¹ Bartholomae, *Altiran. Wb.*, s. v.; Pok., IEW, 1016.18; i cf. l'article TIRAR d'ací i del DECH.

DAGUERREOTIP, compost de *Daguerre*, nom de l'inventor, i el gr. *τύπος* 'cop', 'empremta', 'imatge'. □ 1.ª doc.: 1868, SLitCosta, -tipo; DOrt., -tip.

Ací només com a nom de l'aparell fotogràfic primitiu. Aviat s'aplicà a la imatge obtinguda. «Un dia, regirant la calaixera del seu avi --- va trobar En Tomàs la dolça imatge de la seva mare en un *daguerreotip* desmarxat, de vidres entelats que, segons com un se'ls mirava no hi veia més que el reflex de naire. --- Pocs dies abans de casar-se, el seu pare l'havia feta retratar a Barcelona, amb el seu mocador de seda --- els colors --- deslluïts per la llarga tongada que --- havia sofert la claror del sol --- tot plegat dins el seu marc de conxa, era una petita obra d'art ---», Coromines (*Silèn*, O. C., 33b; encara, 312a, 312b).

DERIV.: *Daguerreotípi* [1868]. *Daguerreotípic*.

DAINA, 'quadrúpede muntanyenc, semblant però més petit que un cervo o un isard', de primer masculí, *un daine*, pres del fr. ant. *dain* (avui *daim*, pron. *dē*), que ve del ll. vg. DAMUS, ll. clàss. DAMMA id., mot d'origen no-llatí (cf. líbic *adamu* 'gasela', alb. *dhënt* 'ovelles', dem 'jònc', angl. *doe* 'espècie de daina'). □ 1.ª doc.: *daines* pl., 1361; *dayna*, 1407; el diminutiu *daynatel*, 1271.

En el doc. de 1361 no es veu el gènere; però és encara masculí *un dayne*, *los daynes*, en els textos de 1428 i de c. 1500 que cita AlCM. Aquest era el resultat a esperar d'un manlleu del fr. ant. *dain*, per tant no tenim ací, doncs, cap evolució fonètica sorprenent; ¹ però també fou natural que partint del plural ambigu *daines* i sota la influència de *cabra*, *ovella*, etc., el mot aviat esdevingués femení. Ja el trobem escrit amb -a en un doc. ross. (Millars), de 1407: «un cobertor de pel de *dayna*» (*InvLC*); «*daina*: hic vel haec *dama*», OPou (*TbPu.*, 54). El cançoner popular ens el mostra en ús viu i actual en romanços que ja daten de segles enrere: «no troba perdú ni *dayna* - ni cassa morta ni viva», MlÀF (*Romllo.*, 213b), «vaig cassant cervos y *daynas*» (id., 213.5). El portava Verdaguer ja del seu ús familiar vigatà, en el primer esbós de l'*Atlàntida*: «a las *daynas* y servos, vessants avall empayta» (I, 26a; «isarts, teixons y *daynes* ---», en la versió de 1877); «en lo jaç de la *dayna*, la rêmora 's rebolca» (ib., p. 140). Veg. encara MVayreda, *La Puny.*, p. 33. Coromines anotava el 1898 al Serrat, arran del Puig de Bassegoda, no coneixent bé el mot encara: «*cabres d'aines*: isarts que són cabres de bosc que's troben en els Pirineus».

I és realment *cabra daina* com ho diuen a Camprodon segons el DAG. (encara de vegades se n'hi veien llavors, segons la cèdula del polígraf, que veié Alco-